

blevet noget skematisk. Ogsaa det 16. Aarhundrede er behandlet i Korthed, maaske fordi det er lidet undersøgt. Først med det 3. Hovedafsnit, der omfatter hele l'ancien régime, bliver Fremstillingen mere indgaaende.

Sée udtaler selv, at man ikke kan danne sig et Billede af økonomisk Udvikling, naar man skyder det politiske til Side. Dette forstaar han nu saaledes, at han indenfor hvert Hovedafsnit giver en meget kortfattet Skildring af Tidsalderens almindelige og politiske Indstilling; men derefter begynder han paa selve Emnet med en Omtale af Statsmagtens Forhold til det økonomiske Liv og især af Finanserne. Alt dette gør han dog ret kort, saaledes at det politiske ingenlunde træder stærkt frem; derimod opnaas, at Fremstillingen faar en stærk Syntese. Hovedvægten lægges paa Skildringen af de enkelte Næringsgrene. Sée skriver overordentligt klart og skildrer det daglige Livs Forhold meget fængslende. Han forsøger endog at forestille sig de lavest stillede Folkeklassers Tænkesæt, men maa her undertiden give op af Mangel paa Kilder eller Undersøgelser derom. Hovedafsnittene slutter med en Oversigt over Tidens sociale Problemer.

I fuldkommen Modsætning til ellers, naar Talen er om Frankrig, hører man i denne Bog kun lidet om Hof og Adel og Gejstlighed; Paris træder ogsaa ganske i Baggrunden. Bedømmelsen af l'ancien régime er ikke mild; de mange Regeringsforskrifter har kun virket hæmmende paa Udviklingen. Skønt Frankrig er saa gunstigt stillet fra Naturens Side, er det dog i den økonomiske Udvikling kommet langt bagefter England og for Handelens Vedkommende ogsaa bagefter Holland. Ved 1789 var der endnu ikke et rigtigt Arbejderspørgsmaal i Frankrig; Revolutionens urolige Horder bestod ikke blot af Arbejdere, men ogsaa af mange Smaamestre; det store Problem var Bondespørgsmaalet.

Bogen redegør med den største Ærlighed for, hvor man ved noget, og hvor Undersøgelser endnu ikke har fundet Sted. Et righoldigt Noteapparat og en omfattende Litteraturfortegnelse viser, i hvilken Udstrækning en Forfatter af Oversigtsværker i den økonomiske Historie maa bygge paa Resultatet af andres Forskning. De grundlæggende Undersøgelser er indenfor denne Del af Historien en altfor vidtløftig Sag til, at Enkeltmand kan naa ret meget.

Georg Norregaard.

I Slutn. af 1930 udkom Rudolf Kjelléns: *Die Grossmächte vor und nach dem Weltkriege*, udgivet af Prof., Dr. Karl Haushofer i Forbindelse med Prof., Dr. Hugo Hassinger, Prof., Dr. Otto

Mauil og Prof., Dr. Erich Obst (IV + 353 S.). Dette Oplag var det 23. af den tyske Udgave af den berømte svenske historiske og statsvidenskabelige Forf.'s Hovedværk »Stormakterna. Konturer kring samtidens storpolitik«, der udkom i 1905. Den tyske, stærkt forkortede Udg. udkom i Aarene 1914—18 i 19 Opl. under Titlen »Die Grossmächte der Gegenwart« og efter Krigen — udvidet paa Grundlag af Kjelléns i 1920 udgivne »Stormakterna och världskrisen« — i to Oplag med Titlen »Die Grossmächte und die Weltkrise«. Efter Kjelléns Død i 1922 har Haushofer i 1929 udsendt 22. Opl. (23. Opl. har kun enkelte Rettelser og Tilføjelser) med ovennævnte Titel.

Kjelléns Værk foreligger her i en helt ny Form. Stilen er sammentrængt, klar og let læselig. Som Helhed maa man sige, at det er lykkedes Udgiverne paa fortrinlig Maade at omforme og udvide Stoffet efter Nutidens Krav, saaledes at Kjelléns Værk vel ikke helt er bevaret efter Bogstaven, saa dog i hans Aand og præget af hans overvældende Iderigdom, omfattende Kombinationsevne og udprægede Skarpsyn. Fremstillingen i Kjellén-Haushofers Udgave falder i to Hovedafsnit: »Das alte Grossmachtsystem« (Tyskland, Østrig-Ungarn, Italien, Frankrig, England, Rusland, U. S. A. og Japan) og »Das neue Grossmachtsystem« (Tyskland, Østrig og dets Efterfølger-Stater, Italien, Frankrig, det britiske Verdensrige, Sovjet-Rusland, U. S. A., Østasien, det latinske Amerika). I et mindre Kapitel mellem disse to store Afsnit behandles Verdenskrigen og endelig i et afsluttende Kap. en Stormagts Væsen og Folkeforbundet.

Rudolf Kjellén har selv været med til at grundlægge, opbygge og udforme den nye Videnskab, Geopolitikken, der vil paavise, hvorledes et Lands historiske Udvikling er betinget af de geografiske Forhold. Hans Værk viser ogsaa paa overlegen Maade, hvorledes det geopolitiske Synspunkt med Udbytte kan anvendes.

Forf. har et dobbelt Formaål: at give en orienterende Oversigt over Stormagternes Politik i nyeste Tid og at belyse selve Eksistensformen Stormagt, hvilket sidste indtager langt den største Plads. Hver Magt opfattes som en politisk Enhed bestaaende af de fem Bestanddele: Reich, Volk, Haushalt, Gesellschaft og Regiment (set fra et geografisk, etnografisk, økonomisk, socialt og juridisk Standpunkt), hvilket fremtræder særdeles klart i den nye Udg., idet Skildringen af hver Stormagt her har en hertil svarende Inddeling; hertil kommer et Afsnit om Landets Udenrigspolitik, d. v. s. kun af den Side, som staar i et organisk Forhold til de ovennævnte fem Grupper af Fakta. Kjellén skildrer udelukkende de Forhold eller maaske bedre sagt Rammen, indenfor hvilken

de subjektive Faktorer altid maa holde sig. Han ser i enhver Stat et Individ, som fødes, udfolder sig og dør — altsaa følger bestemte, om man vil, »biologiske« Love; men han er meget var-som med at fastslaa og følge saadanne Love (Livsformerne kan være saa forskellige); han ser overhovedet ikke i Historien en Lovbundethed i alt, som f. Eks. Buckle og Lamprecht gør det.

Et af de bedste og lærerigste Afsnit i Bogen er Skildringen af det gamle Østrig-Ungarn og dets »Nachfolgestaaten«. Over-ordentlig interessant er her Paavisningen af de Forhold, der bandt Østrig-Ungarn sammen — ja, i flere Henseender gjorde det til en naturlig Enhed, trods de mange Nationaliteter; Hoved-vægten lægges paa de økonomiske Forhold, der udgjorde det mest udprægede Autarki i Europa. Efterkrigstiden har godtgjort Berettigelsen af dette Synspunkt. M. H. t. det nye Østrig hævder Forf., at dets Mission i kulturel og økonomisk Henseende bedst kan opfyldes i politisk Forbund med Tyskland (altsaa ikke Indlemmelse) og i økonomisk Forbindelse med Donaustaterne.

Fremstillingen bærer Præg af Stræben efter Objektivitet; dog mærker man Sympatien for tysk (germansk) Kultur.

Bogen vil være til overordentlig Nytte for Studenter, der studerer Historie, og for Gymnasielærere, der af dens Indhold og af dens mange illustrerende Kortskitser og grafiske Tavler (findes kun i den nye Udg.) kan lære mange Forhold vedrørende Staterne som Individier og deres Politik. Litteraturfortegnelsen er fyldig, men ensidig geopolitisk. Tillige findes et fortrinligt og nyttigt statistisk Tillæg vedr. Stormagternes Forhold før og efter Krigen, ligeledes ledsaget af grafiske Tavler.

H. J. Hansen Glædemark.
